



# ANKASAM

## bülten

27 Mart 2022  
SAYI: 2022/12



## Ermeniastan'ın Yeni Cumhurbaşkanı Haçaturyan ve DİŞ Politikaya Etkileri

05

Rusya'nın Ukrayna'da  
Yürüttüğü Askeri Ha-  
rekâta Yönelik Tespitler

11

Moskova-Tahran Hattın-  
da Artan Güvensizliğin  
Yansıması: Viyana Krizi

# İÇİNDEKİLER

## ANKASAM ANALİZ

### 03 Muttaki'nin Antalya'dan Uluslararası Topluma Verdiği Mesajlar

Ahmad Khan DAWLATYAR

### 09 Ermenistan'ın Yeni Cumhurbaşkanı Haçaturyan ve Dış Politikaya Etkileri

Dr. Sabir ASKEROĞLU

### 13 Çin Neden Tayvan'a Müdahale Edemez?

Mustafa Cem KOYUNCU

### 19 Gwadar Limanı'nın Artan Stratejik Önemi: Çin'in Yeni Askeri Üssü Olur mu?

Göktuğ ÇALIŞKAN

### 05 Rusya'nın Ukrayna'da Yürüttüğü Askeri Harekâta Yönelik Tespitler

Dr. Ahmet SAPMAZ

### 11 Moskova-Tahran Hattında Artan Güvensizliğin Yansıması: Viyana Krizi

Dr. Doğacan BAŞARAN

### 16 Avrupa Birliği'nin Afganistan Politikası

Ahmad Khan DAWLATYAR

## HABER ANALİZ

### 21 Rusya-Ukrayna Savaşı Almanya'nın Dünya Politikasını Değiştirdi mi?

Sibel MAZREK

## BASINDA ANKASAM

### 25 Medya

## DERGİLER

### 26 Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,  
Çankaya – Ankara/Türkiye  
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:  
info@ankasam.org

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ



## ANKASAM ANALİZ

# Muttaki'nin Antalya'dan Uluslararası Topluma Verdiği Mesajlar

Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenen Antalya Diplomasi Forumu'na çok sayıda devlet başkanı, başbakan, dışişleri bakanı katılmıştır. Davet edilen isimlerden biri de Taliban Dışişleri Bakanı Emirhan Muttaki'dir. Muttaki, Antalya Diplomasi Forumu çerçevesinde pek çok devletin ve uluslararası örgütün temsilcileriyle görüşmüş ve "Afganistan: Yeni Gerçekliklerle Nasıl Başa Çıkılır?" başlıklı altında düzenlenen panelde konuşarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere Batı'ya, bölge devletlerine ve Afgan halkına önemli mesajlar vermiştir.

Muttaki, konuşmasının başında 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırıları gerçekleşikten sonra Taliban kurucu lideri Molla Muhammed Ömer'in diplomasi-

den yana olduğunu; fakat ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO), savaşı seçerek Afganistan'ı işgal ettiğini belirtmiştir. Muttaki, "Diplomasi, savaşı meşrulaştıran bir araç olmaktan ziyade; savaşı durduran bir araç olmalıdır." diyerek Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olmasında diplomasi'nin önemli rol oynadığını dile getirmiştir. Bu bağlamda Taliban Dışişleri Bakanı, işgale karşı savaşta kendilerinin haklı olduğunu ve ABD'nin de bu yüzden diplomasiyi seçmek zorunda kaldığını söylemiştir. Muttaki'ye göre, 29 Şubat 2020 tarihinde ABD'nin Doha Anlaşması'nı imzalaması ve 31 Ağustos 2021 tarihinden Afganistan'dan çekilmesi bundan kaynaklanmaktadır. Muttaki, söz konusu açıklamasıyla 20 yıllık savaşın nedeninin ABD olduğunu iddia ederek Taliban'ın yeniden Afgan-



**Ahmad Khan DAWLATYAR**  
ANKASAM AF-PAK  
Uzmanı

istan'a egemen olmasının ana nedeninin de haklılıkları olduğunu belirtmiştir. Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere Taliban Dışişleri Bakanı, kendilerinin saldırgan olmadığını ve savunma pozisyonunda olduklarını vurgulamaktadır.

Muttaki'nin konuşmasında seslendiği bir diğer adres ise uluslararası toplumdur. Uluslararası toplum, Taliban'ı tanıma karşılığında çoğulcu hükümetin kurulmasına müsaade edilmesini, kadın hakları başta olmak üzere insan haklarına saygı gösterilmesini ve Taliban'ın terör örgütleriyle arasına mesafe koymasını istemektedir. Muttaki, konuşmasında söz konusu taleplere yanıt vermiştir. Muttaki, Taliban Hükümeti'nde her etnik kimlikten ve Afganistan'ın her bölgesinden insanların yer aldığını söylerken; devrik rejimin 500 bin çalışanın da işine devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Muttaki, dünyanın hiçbir yerinde devrimle iktidara gelen kadroların muhaliflere yer vermediğinin altını çizerek Taliban yönetiminin kapsayıcı bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir.

Kadın hakları konusunda ise Muttaki, kamuda çalışan kadınların maaşlarının ödendiğini, üniversitelerin kızlara açıldığını ve yakında okulların da açılacağını söylemiştir. Bu anlamda Taliban, İslami ölçülerin ötesinde bir kısıtlamanın bulunmadığına dikkat çekmektedir.

Diğer yandan terörle mücadele konusunda Muttaki, ABD ve NATO'nun tüm güçlerine rağmen terör örgütü Devletül Irak ve Şam'ın (DEAŞ) sözde Horasan Emirliliği'ni (ISKP) yenemediğini; fakat Taliban'ın kısa sürede mevzubahis terör örgütünü etkisiz hale getirdiğini öne sürmüştür. Bu açıklamalarla Muttaki, Taliban'ın tanınmanın tüm koşullarını yerine getirdiğine işaret etmiştir.

Ayrıca Muttaki, bölge devletlerine de çeşitli mesajlar vermiştir. Bu kapsamda Taliban Dışişleri Bakanı, "Afganistan, Asya'nın kalbidir ve bu ülke zayıflarsa, bölge devletleri başta olmak üzere tüm dünya tehdit altına girecektir." demiştir. Bu bağlamda Muttaki, Afganistan topraklarının kimseye karşı kullanılmayacağını ve komşu devletlerin de Taliban Hükümeti'ni zayıflatma politikasından vazgeçmesi gerektiğini dile getirmiştir. Buna ek olarak Muttaki, Afganistan'daki sorunlardan en çok bölge devletlerinin etkileneceğini söyleyerek; müşterek hareket edilmesi ihtiyacının altını çizmiştir. Muttaki'ye göre, Afganistan'da istikrarsızlığın artması, tüm bölgeyi terör ve göç sorunuyla karşı karşıya bırakacaktır. Kuşkusuz Taliban Dışişleri Bakanı, bahse konu olan açıklamaları vesilesiyle bölge devletlerine işbirliğine dayalı bir ilişki geliştirme arzularını iletmıştır.

Muttaki'nin konuşması esnasında seslendiği bir diğer grup ise Afgan halkı ve Taliban muhalifleridir. Muttaki, devrik rejimin halktan kopuk, yolsuzluklara bulaşmış ve dış yardımlarla ayak-

ta durmayı başarmış bir kukla hükümet olduğunu ifade ederek Taliban'ın başarılarından söz etmiştir. Muttaki, dış yardımların kesilmesi ve Afganistan'ın rezervlerinin bloke edilmesine rağmen Taliban'ın kendi imkanlarıyla devletin bütçesini oluşturduğunu ve ülke ekonomisini çöküşten kurtardığını söylemiştir.

Bununla birlikte Muttaki, Taliban'ın ülke çapında güvenliği sağladığını, yolsuzluklara ve yerel silahlı gruplara son verdiğini ifade etmiştir. Bu anlamda Taliban Dışişleri Bakanı, ülkesinin ihtiyacının kapsayıcı bir hükümetten ziyade; istikrarlı ve güvenli bir ortam olduğunu belirtmiştir. Böylece müreffeh bir toplum yaratmanın da mümkün olacağını vurgulamıştır.

Muhaliflere yönelik mesajında ise Muttaki, Taliban'ın hoşgörülü bir yapıya sahip olduğunu dile getirerek hükümetin çeşitli reformlarla daha kapsayıcı bir hale getirilmesi için çabaladıklarını belirtmiştir.

Konuşmasında Muttaki, Taliban'ın dış politika yaklaşımından da bahsetmiştir. Bu bağlamda dış politika anlayışlarının tarafsızlık prensibine dayandığını öne süren Taliban Dışişleri Bakanı, Afganistan'ı bölgesel ve küresel aktörler arasındaki rekabet alanı olmaktan çıkarmak istediklerini açıklamış ve Orta Asya-Güney Asya-Ortadoğu bağlantısallığını sağlayan ticaret ve transit kavşağına dönüşme arzularından bahsetmiştir. Bu açıklamasıyla Muttaki, bölgesel ve küresel güç mücadelelerinin bir parçası olmaksızın tüm devletlerle karşılıklı kazan-kazan anlayışı doğrultusunda şekillenecek işbirliklerine açık oldukları mesajını vermiştir.

Ülkenin ekonomik durumuna da değinen Muttaki, 20 yıllık işgal boyunca Afganistan'ın altyapısına kayda değer bir yatırım yapılmadığını belirterek bu anlamda destek ihtiyaçlarının bulunduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca Muttaki, kendi kendine yetebilen bir Afganistan'ın oluşturulması noktasında uluslararası toplumun sorumluluk almasını istemiş ve Afganistan'ın ulusal rezervlerinin serbest bırakılması için uluslararası toplumun baskı yapmasını beklediklerini ifade etmiştir.

Neticede Taliban, Muttaki'nin Antalya'da verdiği mesajlardan da anlaşılacağı üzere, uluslararası toplumun gücünün farkındadır. Dolayısıyla düzenlenen diplomatik etkinliklerde yer alarak uluslararası toplumdan tecrit edilmemeye özen göstermektedir. Böylece Taliban yetkilileri, ülkelerindeki durumu muhataplarıyla konuşmakta, taleplerini ve beklentilerini aktarmakta ve kendilerinden beklenenleri de daha iyi anlamaktadır. Yani 1990'lı yıllardan farklı olarak Yeni Taliban, uluslararası toplumla diyalogdan yanadır.



## ANKASAM ANALİZ

# Rusya'nın Ukrayna'da Yürüttüğü Askeri Harekâta Yönelik Tespitler

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'nden (NATO) talep ettiği güvenlik garantilerine yönelik temel hususlarda gerekli güvenceleri alamamıştır. Bunun üzerine Rusya, 22 Şubat 2022 tarihlerinde Ukrayna'nın ayrılıkçı Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını tanıması, 24 Şubat 2022 tarihinde ise Ukrayna'ya karşı askeri harekât başlatmıştır. Ancak bahse konu olan askeri harekât, 2014 yılından itibaren Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk oblastlarında Rus yanlısı ayrılıkçıların kontrol ettiği alanların ötesine yönelmiş ve kuzey, güney

ve doğudan yürütülen ve Ukrayna'nın tümünü hedef alan bir askeri harekâta dönüşmüştür. Rusya'nın icra ettiği harekât, güvenliğin tüm düzey ve sektörlerinde önemli tehditler ortaya çıkarmıştır. Diğer yandan Moskova'nın hamlesi, uluslararası güvenlik sisteminde önemli bir kırılma yaratmış ve Rusya'nın dış ve güvenlik politikalarının analizine dair ipuçları da vermiştir.

Bunlardan ilki, Rusya'nın Soğuk Savaş dönemindeki ideolojik karşıtlığı terk etmesine rağmen özelde ABD'yi ve genelde Batı'yı öteki olarak görme eğilimini üzerinden atamamasıdır. Bu



**Dr. Ahmet SAPMAZ**

çerçevede ABD ve Batı lehine olan her gelişme, Rusya'nın aleyhine olarak algılanmıştır. Moskova, eski Sovyet coğrafyasında renkli devrimler gerçekleştirme ve NATO ile Avrupa Birliği'nin (AB) genişleme politikalarına siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel politikalarla tepki göstermiş ve zaman zaman nükleer caydırıcılığını ön plana çıkarmıştır. Ancak bu durumun tek sorumlusu olarak Moskova'yı görmek gerçekçi değildir. ABD ve Batı'nın NATO ve AB'yi Moskova'ya güven içerisinde olduğunu hissettirmeden genişletmesinin de günümüzde yaşanan gelişmelerde büyük payı vardır. Moskova'nın Avrupa'da yaşanan gelişmeleri askeri güvenlik çerçevesiyle analiz etmesi ve tarihi gelişmeler, Baltık ve Doğu Avrupa ülkelerinin Rusya'dan algıladıkları tehdit nedeniyle NATO, AB ve ABD'ye daha fazla yönelmesine sebep olmuştur. Bu yüzden de söz konusu ülkeler, hızlı bir şekilde NATO ve AB'ye üye olmuşlardır. Ayrıca bu gelişmeler, birbirini besleyen bir güvenlik ikilemi ortaya çıkarmıştır.

İkinci olarak Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesi, geçmişte uyguladığı askeri güç kullanımlarında farklılar ortaya çıkarmıştır. Önceki askeri kuvvet kullanımlarından farklı olarak Ukrayna harekâtının siyasi maksadı açıkça Ukrayna değil; NATO ve ABD'dir. Çünkü Moskova, Ukrayna'ya yönelik askeri harekâtı başlatmadan önce, siyasi ve askeri taleplerine yönelik görüşmeleri ABD, NATO ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'yla (AGIT) yürütmüştür. Ukrayna özelinde NATO'nun genişlemesini engelleme politikası, Moskova tarafından güvenlik garantileri talep eden taslak anlaşma metinleriyle tüm dünyaya ilan edilmiş ve bu garantiler sağlanmadığı takdirde, askeri-teknik konularda önlem alınacağı ifade edilmiştir. Yani Ukrayna, Rusya ile Batı arasındaki güç mücadelesinin satranç tahtası haline gelmiştir. Bu kapsamda Ukrayna, büyük güçler arasındaki rekabette, Rusya gibi dünyanın en büyük nükleer silah stokuna ve Avrupa kıtasının en büyük konvansiyonel ordusuna sahip bir devlet tarafından ulusal çıkarlar çerçevesinde işgal edilen bir ülke konumundadır.

Üçüncü olarak Rusya, geçmişte icra ettiği askeri harekâtları genel olarak kendi vatandaşlarını ya da Rus asıllı yerel insanları koruma iddiası, uluslararası hukuka göre ülkeye davet edilme ya da barış gücü olarak konuşlanma gibi argümanlara dayanarak tartışmalı bölgelerde yürütmüştür. Bu askeri kuvvet kullanımlarında Moskova tarafından takip edilen genel strateji; mevcut Rus asıllı/yanlı çatışma ortamlarının örtülü olarak desteklenmesi, çatışma alanlarındaki yönetimlerin bağımsızlık ilanlarına destek verilmesi ve bağımsızlıklarının tanınması, sonrasında ise her alanda ilişkilerin ilerletilerek bütünleşmenin sağlanması şeklindedir. 2008 yılında Rusya-Gürcistan Savaşı'nda Rus Or-

dusu'nun Tiflis'e ilerleyişi ateşkes şartlarını kabul ettirme maksatlı ve kısa süreli olmuştur. Moskova yönetimi, Suriye'de ise bazı devletler tarafından tanınmasa da Esad rejiminin daveti üzerine askeri varlık bulundurmaktadır. Ancak Rusya, ilk kez yukarıda belirtilen hususların dışında ve tartışmalı bölgelerin ötesinde doğrudan başka bir devletin topraklarına yönelik işgal girişiminde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Rusya, ABD, İngiltere ve Ukrayna tarafından 1994 yılında imzalanan Budapeşte Memorandumu'yla Ukrayna'nın nükleer silahlarını Rusya'ya devretmesi karşılığında hiçbir ülkenin Ukrayna'ya yönelik kuvvet kullanmayacağı ya da kuvvet kullanma tehdidinde bulunmayacağı, ülkenin egemenliği ve toprak bütünlüğüne saygı duyulacağı yönünde Kiev yönetimine güvence verilmiştir. Ancak Moskova, 2014 yılında Kırım'ı ilhak ederek ve Doğu Ukrayna'da ayrılıkçı bölgelere destek sağlayarak, 2022 yılında ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlıklarını tanıyarak ve Ukrayna'ya karşı gerçekleştirdiği harekâtle bahse konu memorandumu açıkça çiğnemiştir.

Diğer yandan Birleşmiş Milletler (BM) Şartı'nın 2. maddesinin dördüncü fıkrasında konuyla ilgili olarak şu ifade yer almaktadır:

"Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek BM'nin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar."

Kuşkusuz söz konusu madde, BM üyelerinin uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanmasını ya da kuvvet kullanma tehdidinde bulunmasını yasaklamaktadır. Aynı zamanda Rusya, BM Anlaşması'na göre, uluslararası barış ve güvenliği sağlama konusunda temel yetkili olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) beş daimi üyesinden biridir. Moskova, uluslararası hukuka göre uyum ve korumakla yükümlü olduğu BM Anlaşması'nı açıkça ihlal etmektedir.

Dördüncü olarak Rusya'nın yurt dışı askeri harekâtları, günümüze kadar başta siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel olmak üzere tüm milli güç unsurlarının beklenmeyen ve ani etki yaratan bir şekilde hibrit savaş taktiklerinin uygulanmasıyla icra edilmiştir. Bu durum hem kuvvet kullanımına muhatap olan taraf açısından hem de bölgesel ve küresel düzeyde Moskova'nın hamlelerine yönelik takip edilecek siyasi ve askeri politikalar bakımından çıkmaz ve tereddütlere yol açmıştır. Bu da koordineli ve bütünleşik tepki gösterilmesini engellemiştir. Ancak Rusya'nın, Ukrayna'ya yönelik işgal girişimini başlatması, Batı Dünyası'nın yekpare

biçimde Moskova'ya tepki göstermesine neden olmuştur. Daha öncesinde Rusya karşısında takınılacak tutum konusunda ayrışan Batı Dünyası, mevcut durumda bütünlüklü politika takip edebilmiştir. Bu hamlelerin büyük bölümü Rusya'ya yönelik ekonomik ve finansal düzeydeki yaptırımları içermiştir.

Her ne kadar NATO ve diğer ülkeler, Ukrayna'ya destek için doğrudan askeri birlik göndermeler de tanksavar ve hava savunma füzeleri başta olmak üzere çok sayıda önemli silah, mühimmat ve teçhizat Ukrayna'ya gönderilmiştir. Çatışma şimdiden bir vekâlet savaşına dönüşmüştür. Diğer yandan savaşın değişen yüzüne yeni bazı unsurlar da eklenmiştir. Üçüncü tarafların vatandaşları gönüllü olarak Rusya'ya karşı Ukrayna saflarında savaşa katılmışlardır. Bu durum, Ukrayna tarafından da desteklenmiştir.

“

## **Rusya'nın Ukrayna'ya karşı gerçekleştirdiği askeri harekât, devletlerin güvenlik politikalarıyla ilgili önemli çıkarımlar yapılmasına olanak tanımaktadır.**

“

Bahsi geçen harekâtın ortaya çıkardığı en büyük sonuçlardan biri de Moskova'nın uluslararası politikadaki konumuyla ilgilidir. Uluslararası politikada dün olduğu gibi bugün de en büyük gerçeklik güçtür. Ancak geçmişte sırf askeri kuvvet ya da ideoloji ekseninde tesis edilmeye çalışılan hegemonya ya da büyük güç politikaları, günümüzde rızaya ve değerlere dayalı ve daha çok ekonomik ilişkileri esas alan çerçevede tesis edilmektedir. Bu kapsamda büyük güçler uyguladıkları politikalara meşruiyet kazandırmaya çalışmakta ve dost ülke sayısını artırıp, ittifaklarını genişletmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede devletler, hasım ülke sayısını da azaltmaya çalışmaktadır. Bunun için de sert ve yumuşak güçten istifade edilerek akıllı güç kullanılmaktadır.

Moskova, Ukrayna'ya yönelik askeri harekâtıyla yumuşak ve

Beşinci olarak Rusya, ilk defa görece milli güç unsurları yüksek bir devlete karşı askeri güç kullanmıştır. Gürcistan'a kıyasla milli güç unsurları daha yüksek seviyede olan Ukrayna, özellikle de 2014 yılında Kırım'ın ilhak edilmesi sonrasında askeri hazırlıklarını artırmış ve nihayetinde dünyanın beklentisinin aksine Rusya'nın bu askeri harekâtına büyük direnç göstermiştir. Özellikle de Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'nin ülkesinin savunulmasına yönelik gösterdiği kararlı tutum hem ülkesindeki direnci artırmış hem de ülkesine yönelik küresel desteğin giderek artmasına olanak tanımıştır. Rus askeri birlikleri savunmaya yönelik engeli araziye sahip olmayan Ukrayna arazisinde beklendiği şekilde hızla hareket edememiştir. Meskün mahallerde yaşanan çatışma ve bombalamalar, medya vasıtasıyla tüm dünyada Rusya aleyhine oluşan kamuoyunun pekişmesine ve daha da genişlemesine yol açmıştır.

dolayısıyla akıllı güç unsurlarını bir yana bırakarak sert güce başvurmuştur. Bu durum ise Moskova'nın etkinliğini her alanda hem bölgesel hem de küresel ölçekte olumsuz etkileyecek sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir. Putin, Ukraynalılar ve Ruslar arasında bir ayrılık bulunmadığını, bunun Batı tarafından suni olarak yaratıldığını ifade etmesine rağmen Ukrayna'ya askeri harekât başlatmış ve ülke halkının gözünde işgalci sıfatı kazanmıştır. Tüm bunların yanı sıra her ne kadar Moskova, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) coğrafyasında kendi liderliğinde bölgesel ittifaklar tesis etse de gerçekte İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan uluslararası düzen içerisinde hareket etmektedir. Batı Dünyası, Moskova'ya bu sistem içerisinde olduğunu hatırlatmak amacıyla bazı devletler, uluslararası örgütler, uluslararası kredi ve finans kurumları, uluslararası şirketler ve ul-

uluslararası organizasyonlar gibi her alanda yaptırım ve baskı uygulamaktadır.

Büyük bir gücün dünya politikasında oynadığı rol, büyük ölçüde diğer büyük güçlerle olan ilişkilerine bağlıdır. Unutulmamalıdır ki; Rusya, 2008 yılına kadar statükocu bir tutum izleyerek siyasi, ekonomik ve askeri gücünü artırmıştır. Moskova'nın kendisi için önemli avantaj olarak gördüğü nükleer silahlara dayalı askeri gücü ve enerji sektörüne dayalı ekonomisi aynı zamanda zayıflıklarını da oluşturmaktadır. Rusya, uluslararası politikada diğer milli güç unsurlarıyla elde edemediği sonuçları askeri gücüyle elde etmeye çalışmakta ve bu nedenle uluslararası toplumda tepki görmektedir. Diğer yandan en önemli ekonomik güç kapasitesini oluşturan enerji alanında ise özellikle AB ülkeleri, artık farklı enerji tedarik seçenekleri ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelerek Rusya'ya olan bağımlılıklarını azaltmaya çalışmaktadır.

2008 yılından bu yana uluslararası politikada yaşanan Rusya kaynaklı gelişmeler, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) gibi büyük bir süper gücün nedenleri ve sonuçları tam olarak ortaya konulamayan çöküşünün geç ortaya çıkan etkileridir. Rusya, SSCB'nin halefi olarak uluslararası sistemde her alanda yerini bulmaya ve sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Uluslararası güvenlik sisteminde Rusya kaynaklı gerilimin temel nedeni de budur. Ancak Ukrayna harekâtı uzun dönemde Moskova'yı yıpratıcı bir süreçte işaret etmektedir. SSCB döneminde Afganistan ve Çeçenistan'da çeşitli askeri çıkılmazlar yaşayan Moskova, büyük güç politikasında önemi kayıplar yaşayabilir.

Diğer yandan mevzubahis hareket vesilesiyle NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında yaşadığı meşruiyet sorunu ortadan kalkmış ve bahse konu olan siyasi-askeri ittifak, Soğuk Savaş dönemindeki asıl görevi olan Rusya'ya karşı Avrupa'nın korunmasına dönüş yapmıştır. Avrupa'nın NATO dışında savunma kapasitesini artırma yönünde özellikle Almanya'da yaşanan gelişmeler, uluslararası güvenlikte yeni aktörlerin ortaya çıkacağına işaret etmektedir. Diğer yandan Avrupa'da görece bağımsız durumda bulunan bazı ülkelerin Rusya karşıtı tavır takınma eğilimi bulunmaktadır. Çin ise Rusya'nın en büyük ortağı durumundadır. Mevcut sürecin Pekin üzerinde iki önemli etkisi bulunmaktadır. İlki, ABD'nin Pasifik yöneliminin Rusya nedeniyle yeniden Avrupa'ya kaymasıdır. İkincisi ise tüm uluslararası güvenlik odaklı dikkatin Rusya'ya yöneldiği bir ortamda Tayvan'la birleşme konusunda yürüttüğü ihtiyatlı politika için kendisine manevra alanı açılmış olmasıdır.

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı gerçekleştirdiği askeri harekât, devletlerin güvenlik politikalarıyla ilgili önemli çıkarımlar yapılmasına olanak tanımaktadır. Devletleri idare eden liderlerin en önemli görevi, devletin bekasını ve milletin refahını sağlamaktır. Liderler, bu amacı belirli bir politikayı takip ederek ya da etmeyerek sağlamalıdır. Mühim olan savaştan sonuca ulaşmaktır. Bu kapsamda her ne kadar Zelenski'nin ülkesini savunmada gösterdiği azim ve kararlılık takdir edilse de Rusya'nın geçmişte icra ettiği askeri harekâtlar ve Rus dış ve güvenlik politikasının genel eğiliminin Zelenski tarafından yeterince dikkate alınmadığı ve beraberinde mevcut gelişmelere yol açtığı değerlendirilmektedir. Siyasi bir hukuk olan uluslararası hukuk, günümüzde Ukrayna'ya fayda sağlamamaktadır. Zelenski'nin Rusya'ya karşı ülkesine koruma sağlayacağını düşündüğü NATO ise Ukrayna'ya fiili olarak askeri birliklerle destek sağlamadığı gibi, sevk ettiği silah sistemleri de Ukrayna'daki yıkımı arttıracaktır. Sonuç olarak devletler, kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri arasında bir denge kurarak bekarlarını sağlamaya çalışmaktadır.



## ANKASAM ANALİZ

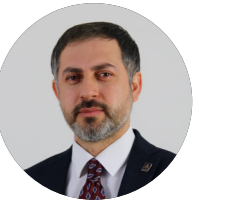
# Ermenistan'ın Yeni Cumhurbaşkanı Haçaturyan ve Dış Politikaya Etkileri

3 Mart 2022 tarihinde Ermenistan Parlamentosu, ülkenin yeni Cumhurbaşkanı'nı seçmiştir. Ermenistan'ın yeni Cumhurbaşkanı, Yüksek Teknoloji ve Sanayi Bakanı Vaagn Haçaturyan olmuştur. Haçaturyan, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın liderliğindeki "Sivil Sözleşme Partisi" tarafından aday gösterilmiştir.

Haçaturyan, Cumhurbaşkanlığı için tek aday olarak öne çıkmıştır. Seçimlerin ilk turunda

gereken 81 oya ulaşamayan Haçaturyan, sadece 69 oy alabilmiştir. İkinci tura kalan seçimlerde Haçaturyan'ın seçilmesi için en az 65 milletvekilinin oyu gerekse de kendisi 71 oyla Cumhurbaşkanı olmuştur.

Bilindiği gibi, 23 Ocak 2022 tarihinde Ermenistan Eski Cumhurbaşkanı Armen Sarkisyan görevinden istifa ettiğini duyurmuştur. İstifasının ana sebebi olarak Cumhurbaşkanlığı makamının dış



**Dr. Sabir ASKEROĞLU**  
ANKASAM Avrasya Uzmanı

ve iç politikayı etkileyecek yetkilerden yoksun olmasını göstermiş ve ülkenin ulusal çıkarlarını savunmakta zorluk çektiğini belirtmiştir. Sarkisyan, bu tür anayasal sınırlamaların "ulusal krize" yol açabileceğini de söylemiştir. Sarkisyan, Cumhurbaşkanı'nın savaşa ve barışa etki edemediğini ve ülkede çıkan yasalar karşısında veto hakkını kullanmadığını dile getirmiştir.[1]

Diplomat kökenli olan bir isim olan Sarkisyan, 1996-1997 yıllarında Başbakan olarak görev yapmıştır. 2018 yılının Nisan ayında ise Ermenistan Cumhuriyetçi Partisi ve onun koalisyon ortağı Taşnak-sutyun Partisi tarafından Cumhurbaşkanı adayı olarak önerilmiş ve nihayetinde de Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

Buna karşılık ülkedeki halk ayaklanmalarına liderlik eden Paşinyan, 2018 yılının Nisan ayında Başbakan olmuştur. Böylece statükodan yana olanlar ile değişimden yana olanlar arasında bir denge kurulmuştur.

Sarkisyan'ın ülke içinde sadece sembolik bir statüye sahip olup; iktidar ile muhalefet arasında dengeleyici bir görev üstlenmesi gerekse de hem Paşinyan öncesi iktidar tarafından seçilmiş olması hem de 44 gün süren İkinci Karabağ Savaşı'nda Paşinyan'ı başarısızlıkla eleştirmesi, Sarkisyan'ın muhalefetin yanında olduğunu gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla Sarkisyan'ın istifası ve ardından da Paşinyan'ın kabinesinden bir bakanın Cumhurbaşkanı olması, Ermenistan'daki siyasi dengelerin Paşinyan lehine değiştiği anlamına gelmektedir.

Aynı zamanda Sarkisyan, "Eski Ermenistan"ın sembolik anlamda son temsilcisiydi. Her ne kadar Ermenistan siyasetinde muhalif pozisyona düşen eski siyasi aktörler hâlâ varlığını sürdürseler de Sarkisyan'ın gidişi ve Haçaturyan'ın yeni Cumhurbaşkanı olması, Paşinyan Hükümeti'nin rakipleri karşısında üstünlük elde ettiğinin somut bir göstergesidir.

1992 yılından 1996 senesine kadar Erivan Belediye Başkanı olan Haçaturyan, siyasi kariyerine Ermenistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Levon Ter-Petrosyan'ın ekibiyle başlamıştır. Haçaturyan, 1996-1998 yılları arasında Cumhurbaşkanı Danışmanı olarak görev yapmıştır. 1990'lı yılların sonlarında Ter-Petrosyan görevden ayrıldığında ise Haçaturyan, yeni kurulan hükümette yer alma durumu söz konusu olmasına rağmen Ter-Petrosyan'la beraber istifa etmiştir.

Haçaturyan, Ter-Petrosyan'la birlikte "Azerbaycan'la barış içinde bir arada yaşama" yaklaşımını desteklemiştir. Haçaturyan, siyasi kariyeri boyunca Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerinin düzelm-

esinden yana olmuştur. 1998 yılında Ermenistan'da iktidara gelen Karabağ Savaşı taraftarlarının bu hareketini desteklememiş ve Karabağ Klanı'yla ilişki içinde olmamıştır. Paşinyan'ın kadrosuna girene kadar Ter-Petrosyan'ın Ermenistan Ulusal Kongresi Partisi'nin üyesi olmaya devam etmiştir. 4 Ağustos 2021 tarihinde Yüksek Teknoloji ve Sanayi Bakanı olarak göreve başladıktan sonra da Haçaturyan'ın Paşinyan taraftarı olduğuna dair herhangi bir açıklama yapmadığı belirtilmektedir. Fakat iktidarın bir üyesi olarak Paşinyan'ı desteklediği ve Sivil Sözleşme Partisi'nin çalışmalarına katkı sağladığı söylenebilir.[2]

Ermenistan medyasına göre, 2011 yılında Haçaturyan, Türkiye'nin daveti üzerine Adana'daki Çukurova Üniversitesi'nde düzenlenen "Türkiye ve Ermenistan İlişkilerinin Değerlendirilmesi" başlıklı etkinliğe katılmıştır. Habere göre Haçaturyan, toplantıda Ermenistan'ın geriye bakma gibi bir hedefinin olmadığını, iki ülkenin sorunlarını kendi aralarında çözebilmesi gerektiğini ifade etmiştir. [3]

2015 yılında Ermenistan'da yapılan anayasa değişikliğine göre, Cumhurbaşkanı'nın yetkileri kısıtlıdır ve iç ve dış politikaya ciddi bir etkisi yoktur. Selefi Sarkisyan'ın da istifa nedenini bu durum oluşturmuştur. Ancak Haçaturyan'ın geçmişteki siyasi tutumuna ve Paşinyan'ın genel olarak dış politika eğilimine bakıldığında, Ermenistan'ın dış politikasındaki "normalleşme süreçlerini" daha hızlı bir biçimde ilerletmek isteyeceği söylenebilir. Önceki Cumhurbaşkanı Sarkisyan, daha çok Rusya'yla ilişkileri öne çıkararak Ermenistan dış politikasında dengeyi sağlamaya çalışmaktaydı. Yeni Cumhurbaşkanı Haçaturyan'ın ise Ermenistan'ın temel ilkesi olan Rusya'yla askeri müttefikliğe sadık kalmak şartıyla, Azerbaycan ve Türkiye'yle ilişkilerin geliştirilmeye ağırlık verecektir.

Söz konusu dış politika yönelimindeki hedef ise Ermenistan'ın Batı'ya açılması olacaktır. Normalleşme süreçlerinde elde edilecek başarı da ülkenin Batı'ya kesintisiz erişim sağlamasına olanak yaratacaktır. Sonuç olarak Ermenistan'ın Haçaturyan dönemiyle birlikte dış politikada daha yapıcı ilişkiler geliştiren bir aktöre dönüşeceği öngörülebilir.

[1] "Президент Армении Саркисян объявил об отставке", Izvestiya, <https://www.vedomosti.ru/politics/news/2022/01/23/906031-sarkisyan-podal-v-otstavku>, (Erişim Tarihi 5.02.2022).

[2] Сона Рустамова, "Новый президент Армении: кто такой Ваагн Хачатурян", News.Ru, <https://news.ru/world/kto-takoj-novyj-prezident-armenii/>, (Erişim Tarihi 5.02.2022).

[3] "Армения получит президента, готового извиниться перед турками за «АСАЛА»", Erkramas, <https://yerkramas.org/article/186669/armeniya-poluchit-prezidenta-gotovogo-izvinitnya-pered-turkami-za-%C2%ABasala%C2%BB>, (Erişim Tarihi 5.02.2022).



## ANKASAM ANALİZ

# Moskova-Tahran Hattında Artan Güvensizliğin Yansıması: Viyana Krizi

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik başlattığı askeri hareket, uluslararası toplumun tepkisini çekmiş ve Rusya, ağır yaptırımlara maruz kalmıştır. Yaptırımlar, söz konusu ülkenin hızla uluslararası toplumdan tecrit edilmesine yol açarken; Moskova'nın "Ötekiler İttifakı" kapsamında işbirliği yaptığı müttefikleriyle de ilişkilerinde birtakim sorunlar olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Bu kapsamda en sık tartışılan konu Çin'in Rusya'yı karşısına almamaya özen gösterirken; Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne de vurgu yapan çekimserliğidir.

Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda Rusya'yı kınayan kararın alındığı esnada karara açıkça karşı çıkmayarak çekimser kalan İran'ın duruşu da Moskova-Tahran hattında birtakim sorunların bulunduğunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Aslında iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların yeni olduğu söylenemez. Zira Suriye İç Savaşı'nda İran'ın Şii milisler üzerinden elde ettiği nüfuzun Moskova'yı rahatsız ettiği bilinmektedir. Söz konusu rahatsızlıkta Rusya-İsrail ilişkilerinin



**Dr. Doğan BAŞARAN**  
ANKASAM  
Uluslararası İlişkiler  
Uzmanı

olumlu muhtevası da etkili olmaktadır. Nitekim İsrail'in özellikle de Golan Tepeleri'ndeki Şii milis gruplara yönelik hava saldırılarında, Rus yapımı S-300'lerin devreye girmemesi defalarca tartışılmıştır.

Benzer bir durum, İkinci Karabağ Savaşı'nda İran'ın Ermenistan'ı desteklerken; Rusya'nın geleneksel politikasından uzaklaşarak görece daha nötr bir çizgide konumlanıp arabuluculuk yapmasında da görülmüştür. Aynı şekilde Hazar'da da taraflar arasında birtakım ihtilaflar söz konusudur. Ayrıca tarafların Afganistan politikalarında da ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Hali hazırda Moskova ve Tahran, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) baskısına karşı işbirliği yapan ve çok kutuplu dünya söylemini dile getiren iki başkent olarak ön plana çıkmaktadır. Lakin İran'ın Rusya'yla 2001 yılının Mart ayında imzaladığı ve 10 yıllık süre zarfını içermesine rağmen 2021 senesine kadar uzatılan anlaşmanın 20 seneliğine uzatılması yönündeki beklentilere rağmen bu anlaşma henüz imzalanmamıştır. Bir anlamda Moskova yönetimi, Tahran'ın Pekin'le imzaladığı 25 Yıllık Kapsamlı İşbirliği Anlaşması'ndan duyduğu rahatsızlığı, gözler önüne sermiştir. Nitekim 19 Ocak 2022 tarihinde İran İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin Moskova ziyareti gerçekleşmiş ve bu ziyarette imzalanması beklenen anlaşmaya dair herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Dahası Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Reisi'ye yönelik yaklaşımı, ikili ilişkilerde ciddi sorunların bulunduğu yönünde bir beden dilini ortaya koymuştur.

Güncel boyutta ise İran'ın P5+1 ülkeleriyle Viyana'da Kapsamlı Ortak Eylem Planı'na (KOEP) dönüş konusunda yürüttüğü müzakerelerde yeni bir kriz yaşanmıştır. Bilindiği gibi İran, dönemin ABD Başkanı Donald Trump'ın tek taraflı olarak KOEP'ten çekilmesinden beri ciddi yaptırımlara maruz kalmaktadır. ABD Başkanı Joe Biden ise seçim kampanyası esnasında Trump'ın tutumunun ABD'nin güvenilirliğini zedelediğini belirterek çeşitli eleştirilerde bulunmuştur. Bu kapsamda Biden'in, seçim zaferinden kısa bir süre sonra da Viyana'daki müzakereler başlamıştır. Müzakerelerin sekizinci oturumunda KOEP'e dönüş konusunda bir anlaşma metninin ortaya çıktığı öne sürülse de Moskova yönetiminin talepleri anlaşmanın duyurulmasını engellemiştir.

Bu çerçevede Rusya, Ukrayna Savaşı'yla ilgili kendisine uygulanan yaptırımların İran'la olan işbirliğine zarar vermeyeceğine dair ABD'den yazılı garantiler talep etmiştir. Söz konusu talebe karşı Fransa, İngiltere ve Almanya yönetimleri, "Hiç kimse İran Nükleer Anlaşma'dan ek güvenceler elde etmek için müzakerelerden yararlanmaya çalışmamalı. Bu, anlaşmanın çökme riskini artırır." açıklamasında bulunmuştur.[1] ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ise Moskova'nın taleplerinin görüşmenin muhtevasıyla alakasız olduğunu dile getirmiştir.[2] Tüm bu durum ise Moskova'nın tale-

plerinin müzakerelerin tarafı olan Batılı aktörlerce kabul görmediği anlamına gelmektedir. Bu ortamda İran Dışişleri Bakanlığı'nın müzakerelerde dış etkenlerin dayatmalarını kabul etmeyeceklerini belirtmesi[3] ise Moskova-Tahran hattında onarılması son derece zor bir hasarın bulunduğu ortaya koymuştur. Nitekim İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan da hiçbir yabancı aktörün İran'ın ulusal çıkarlarına zarar vermesine izin vermeyeceklerini vurgulamıştır.[4] Bu noktada Batı'nın ve İran'ın anlaşmaya bakışına değinilmelidir. Zira bu durum, Rusya'nın anlaşmaya dönüşü zorlaştırmasının de daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Hatırlanacağı üzere İran, 2015 senesinde KOEP imzalanmadan önce, nükleer silah elde etmeye yönelik programı hasebiyle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden (BMGK) gelen ağır yaptırımlarla yüzleşmekteydi. Bu yaptırımların kaldırılması ve KOEP'in imzalanmasında ise 2014 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya müdahale ederek Kırım'ı uluslararası hukuka aykırı bir biçimde ilhak etmesi etkili olmuştu. Batı, Rusya'ya yaptırım uyguladığı bir dönemde enerji tedarikçisini çeşitlendirmek amacıyla İran'la KOEP'i imzalamayı seçmişti. Her ne kadar İran, mevcut durumda BMGK yaptırımlarına maruz kalmasa da ABD'nin uyguladığı yaptırımlar, birçok Batılı şirketin İran pazarında iş yapmasını zorlaştırmaktadır. Ancak Rusya, 2022 senesi itibarıyla bir kez daha Ukrayna'ya müdahalede bulunmuştur. Üstelik bu kez çok daha kapsamlı bir askeri hareket vardır. Bu nedenle de Rusya'nın eyleminin Avrupa güvenlik mimarisini tehdit ettiğini düşünen Batılı devletler, yeniden Rusya'ya ağır yaptırımlar uygulamaktadır. Bu da Batı'nın bir kez daha enerji tedarikçilerinin sayısını arttırmasını gerektirmektedir.

Bu anlamda Rusya ve İran, her ne kadar ABD'nin ötekileştirme politikası nedeniyle ittifak yapsa da enerji arzı anlamında rakip iki ülkedir. Batı, İran'a yaptırım uygulanan dönemlerde Rusya'ya yönelik baskıyı azaltırken; Moskova'nın adının hedef tahtasına yazıldığı dönemlerde de Tahran'a yönelik baskı azalmaktadır. Dolayısıyla ciddi ekonomik problemlerle boğuşan İran için Rusya'nın Ukrayna'daki savaş nedeniyle maruz kaldığı yaptırımlar ciddi bir fırsat barındırmaktadır. Mevzubahis fırsat ise Moskova-Tahran hattındaki dostluk söylemlerinin retorikten ibaret olduğunu ve her iki tarafın da aslında kendi ulusal çıkarlarına göre hareket ettiğini göstermektedir. Gelinek noktada Rusya-İran ilişkilerinde yaşanan Viyana Krizi, ilerleyen dönemlerde yaşanabilecek çok daha kritik gerginliklerin habercisi gibi gözükmektedir.

[1] "Rusya'nın Müzakere Dışı Talepleri İran Anlaşması'nı Tehlikeye Soktu", Euronews, <https://tr.euronews.com/2022/03/12/rusya-n-n-muzakere-d-s-talepleri-iran-anlasmn-n-tehlikeye-soktu>, (Erişim Tarihi: 14.03.2022).

[2] "İran Nükleer Müzakerelerinde Rusya'nın Talebi Belirsizlik Yarattı", TRT Haber, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/iran-nukleer-muzakerelerinde-rusyanin-talebi-belirsizlik-yaratti-681663.html>, (Erişim Tarihi: 14.03.2022).

[3] "Rusya Viyana'da Güvence Talebinde İsrarcı, İran 'Dayatmaları' Reddediyor", Şarkul Avsat, <https://turkish.aawsat.com/home/article/3518436/rusya-viyana-e2%80%99da-g%C3%BCvence-talebinde-%C4%B1sarc%C4%B1-i%C3%87ran-e2%80%99dayatmalar%C4%B1-e2%80%99-reddediyor>, (Erişim Tarihi: 14.03.2022).

[4] Aynı yer.



## ANKASAM ANALİZ

# Çin Neden Tayvan'a Müdahale Edemez?

23 Şubat 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in ulusa sesleniş konuşmasının ardından başlayan Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesi, dünya kamuoyunun dikkatini bu bölgeye çekmiştir. Yeni bir jeopolitik dalgalanma yaratan söz konusu savaşa ilişkin pek çok analiz ve yorum yapılmakta, geleceğe yönelik tahminler yürütülmektedir. Bir taraftan Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi Avrupa merkezli bir güvenlik krizi yaratırken; diğer taraftan da gözler Doğu Asya'ya, binlerce kilometre uzaklıkta bulunan Tayvan Adası'na

çevrilmiştir. Bu noktada Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesine benzer bir şekilde Çin'in de Tayvan'a hareket düzenleyip düzenlemeyeceği sorusu tartışılmaya başlanmıştır.

Bazı uzmanlar, Ukrayna ile Rusya arasındaki durumun, Tayvan ve Çin arasındaki ilişkiyle benzerlik taşıdığını iddia etmiş ve bahsi geçen bölgenin de karışacağını öne sürmüştür. Nitekim Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinden önce, 4 Şubat 2022 tarihinde Vladimir Putin'in Çin'de düzenlenen Olimpiyat Oyunları için Pe-



**Mustafa Cem KOYUNCU**  
ANKASAM Asya Pasifik Araştırma Asistanı

kin'e bir ziyaret düzenlemesi ve bu ziyarette "Yeni Bir Döneme Giren Uluslararası İlişkiler ve Sürdürülebilir Küresel Kalkınma Hakkında Rusya Federasyonu'nun ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortak Bildirisi" başlıklı kapsamlı bir deklarasyonun yayınlanması, şüpheleri arttıran bir gelişme olarak yorumlanmıştır. Bununla birlikte Rusya'nın askeri hareketiyle eş zamanlı olarak, Tayvan Savunma Bakanlığı'nın Çin Halk Kurtuluş Ordusu'na ait 8 J-16 avcı uçağı ve bir Y-8 keşif uçağının Air Defence Information Zone/Tayvan'ın Hava Savunma Tanıtım Bölgesi'ne (ADIZ) girdiğini açıklaması,[1] bir başka şüphe arttırıcı gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Şüphesiz 1949 yılında Çin ana karasında, komünistler ile milliyetçiler arasında yaşanan iç savaştan komünistlerin galip gelmesi ve bunun sonucunda milliyetçilerin Tayvan Adası'na geçmesiyle başlayan Tayvan Sorunu, uluslararası ilişkiler alanında söz konusu adanın sıcak çatışma yaşanması muhtemel bölgelerden biri olarak görülmesine yol açmıştır. Pekin, dış politikasının temellerinden birisi olan "Tek Çin" politikası gereği, adayı kendi toprağı olarak görmekte ve bir gün ana kara ile adanın birleşeceğini söylemektedir. Peki, Çin'in tarihsel hafızasında ve dış politika stratejisinde yer alan Tayvan'a yönelik bir askeri müdahale ne derece mümkündür?

Ukrayna'daki sıcak çatışmanın gündemi meşgul etmesinden ve Çin'in ADIZ ihlalden sıyrılıp daha gerçekçi ve derin bir pencereden bakıldığında, kısa dönemde Pekin'in Tayvan'a müdahale planının hata olacağı ve bu ihtimalin olmadığını söylemek mümkündür. Öncelikle Çin'in Tayvan'ın ADIZ bölgesini ihlal etmesinin bir hareketin sinyali olduğu tezi hatalı bir yaklaşımdır. Zira Çin, geçmişten beri Tayvan'ın ADIZ bölgesini çeşitli aralıklarla ihlal etmektedir. 24 Şubat 2022 tarihinde yapılan ihlalin geçmişteki ihlallerden bir farkının olmadığı, genel olarak Pekin'in Tayvan'a karşı bir yıpratma operasyonu içinde olduğu ifade edilebilir.

Çin'in mevcut konjunktürde Tayvan'ı işgal etmesinin bir hata olacağı tezinin sebeplerinden biri de zamanlamadır. Çin ve Rusya yıllardan beri Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) hegemonyasına karşı ortak hareket etmektedir. Bu ortaklıkta Çin, her zaman daha güçlü bir ülke konumunda görülmüş ve ABD hegemonyasına en güçlü alternatif olarak küresel sistemde yer almıştır. Bu sebeple Çin önce, mevcut sistemde başat aktör olmak ve daha sonra da kendi sinosentrik düzenini kurmak için ideolojisinin üstünlüğünü vurgulama gayesi içine girmiştir. Mevcut zamandaki Çin'in Tayvan'a müdahalede bulunması, Rusya'nın altında "fırsatçı bir ülke" olarak görülmesine yol açacaktır. Kuşkusuz küresel sistemi dönüştürmek isteyen, bütün dünyadaki halkları kendi yanına çekmek isteyen ve bu doğrultuda "İnsanlık için Ortak Kader Topluluğu" ideolojisini savunan Çin'in Rusya'nın

altında görülme ya da fırsatçılık damgası yemesi, taşımak isteyeceği bir imaj olacaktır. Ayrıca Tayvan'a olası bir müdahale, Ukrayna örneğinde görüldüğü gibi, ABD'nin küresel liderlik imajını güçlendirecektir. Bölge ülkelerinin Çin'le egemenlik sorunları olduğu da düşünüldüğünde, Hint-Pasifik'te güçlü bir Çin karşıtı söylemin başlayacağı öngörülebilir.

Çin'i Tayvan'ın işgalinden alıkoyacak bir başka sebep, askeri harekât kapasitesidir. Bir bölgeye askeri bir harekât yapmak ve o bölgeyi kalıcı bir şekilde ele geçirmek, her geçen gün zorlaşmaktadır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, savaş tecrübesi, savaş maliyetlerinin giderek artması, sosyal medyanın dezenformasyon aracı olarak kullanılması, şehirlerin savaş alanı içine girmesi, asimetrik unsurların daha efektif hale gelmesi, insansız hava araçları teknolojilerinin gelişmesi ve lojistik maliyetler gibi etkenler, günümüzde savaş kararı alınmasını engelleyen faktörlerdir. Nitekim Rusya'nın müdahalesinde bu faktörlerin ne kadar etkili olduğu somut bir şekilde görülmektedir. Ukrayna'yla sınırdaş olan ve dünyanın en güçlü ikinci ordusu olarak değerlendirilen Rusya'nın, müdahale boyunca gösterdiği askeri zaaf, bu durumun en güncel örneğini sunmuştur.

Tayvan, Ukrayna'nın Rusya için oluşturduğu zorluklara ek olarak Çin'e daha büyük bir zorluk sunmaktadır. Bilindiği gibi Tayvan, bir adadır. Tarihteki örnekler ışığında değerlendirildiğinde (İngiltere, Portekiz, ABD, İspanya, v.b.) denizlere hâkim olan aktörler, savunmada daha başarılı olmaktadır. Bu durumun temel sebebi, saldıran kuvvetin amfibi harekât yapma zorunluluğudur. Bu tarz bir harekât; ileri teknoloji, koordinasyon, savaş tecrübesi ve elverişli coğrafi koşullar gerekmektedir.

Şi Jinping'in Çin Devlet Başkanı olmasından itibaren Pekin'in artan gücü askeri kapasitesine de yansımıştır. Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun modernizasyon süreci hem kara hem deniz hem de hava gücünün gelişmesini sağlamıştır. Özellikle de Çin Donanması, her ne kadar güç kapasitesi açısından olmasa da sayısal anlamda büyük bir artış göstermiştir. Lakin Pekin'in artan askeri gücü henüz sınanmamıştır. Çin'in 1988 yılında Johnson South Reef üzerinde Vietnam'la küçük bir deniz çatışması ve 1979 yılında Vietnam Ordusu'yla yaptığı savaş haricinde savaş tecrübesi bulunmamaktadır.[2] Bu sebeple Çin'in her ne kadar hava ve deniz ordusunun envanteri, giderek teknolojik silahlarla dolsa da karasal bir alan hakimiyeti kapasitesinin ne derece etkili olduğu bilinmemektedir. Üstelik Tayvan'ın Çin'e bakan kısımlarındaki sahillerden yükselen dik dağlar, olası bir çıkarmanın başarılı olma ihtimalini düşürmektedir.

Ukrayna ve Tayvan'ı birbiriyle karşılaştıranlar, askeri açıdan bir

noktayı atlamaktadır. Ukrayna'nın müdahaleye uğrayacağı ihtimalinin gerçekleşeceği, son ana kadar tartışmalı bir konu olurken; Tayvan, yıllardır bu yöndeki bir beklentiyle hareket etmekte ve savaşa etki edecek bütün unsurlarını (sivil-askeri) söz konusu tehdide göre dizayn edip eğitmektedir. ABD askerlerinin adadaki varlığı,[3] Pasifik'te ABD ve müttefiklerinin artan askeri kapasitesi gibi diğer unsurlar da dikkate alındığında, Pekin'in böyle bir müdahalede başarı şansının zayıf olacağı gibi kendi imajını zedeleyecek bir sonuçla da karşılaşacağı öne sürülebilir.

Çin'in Tayvan'a müdahalesini zorlaştıracak son ama belki de en önemli neden, iktisadi gerekçelerdir. Çünkü Pekin'in geçmişten günümüze kadar geçen sürede yakaladığı en büyük başarı, ekonomik büyümedir. 1978 yılında başlayan ekonomik ve kültürel reformlar, Çin'in dış dünyayla bütünleşmesini sağlamış ve ihracat temelli bir büyüme imkânı yaratmıştır. Pekin'in gerçekleştirdiği ekonomik büyüme, 748,5 milyon insanın aşırı yoksulluktan kurtarılmasına ve bu oranını %66,3'ten %0,3'e düşürmesini sağlamıştır. 2013 yılında başlatılan Kuşak-Yol Projesi'yle birlikte Çin, bir basamak daha atlayarak dünyanın bütün bölgelerine yatırım yapmış, yeni pazarlar oluşturmuş ve buna bağlı olarak diplomatik ve kültürel güç elde etmiştir. Bu şartlar altında Çin'e en çok zarar verecek olay, Çin'in yabancı pazarlardan dışlanmasına neden olacak yaptırım dalgası olacaktır. Ukrayna Krizi'yle Rusya da küresel sisteme daha az entegre olmasına rağmen bunun zorluğunu yaşamaya başlamıştır. Üstelik yaptırım uygulama gücüne sahip ABD ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, Çin'in en büyük pazarlarını oluşturmaktadır. 2020 yılının verilene göre, ABD ile Çin arasındaki hizmet ve mal ticaretinin toplam hacmi, 615,2 milyar dolardır.[4] AB'nin verilerine göre ise 2019 yılında Avrupa ile Çin arasındaki hizmet ve mal ticaretinin toplamı, 646, 5 milyar avrodur.[5] Dahası söz konusu ticarete Çin, ticari fazla veren ülke konumundadır.

Mevcut şartlarda Çin, böyle bir avantajdan soyutlanma riskini göze alamayacaktır. Zira unutulmamalıdır ki Çin, her gün 1,5 milyar insanı doyurmak zorundadır. Geçmiş dönemde yaşanan açlık ve kıtlık, Çin'in karar alıcılarının hafızalarından çıkartamayacağı acılarla doludur. Bu sebeple de Tayvan'a yönelik yapılacak yanlış bir hesap, Pekin aleyhine geri dönülemez bir zorluğun kapıları açacaktır.

Çin'in olası Tayvan müdahalesi nedeniyle yaratacağı çip krizi de olayın bir başka ekonomik yönüdür. Dünya'daki teknolojik ürünlerin hemen hemen her alana girmesiyle birlikte çip ihtiyacı ve bunun tedarik zinciri, giderek kritik hale gelmiştir. Özellikle de Covid-19 salgını boyunca çip üreten fabrikaların kapanması, dünyanın hemen hemen bütün sektörlerinde domino etkisi

yaratmış ve küresel ticareti sekteye uğratmıştır. 2020 yılının verilerine göre Tayvan, dünya çip üretiminin %63'ünü tek başına karşılamaktadır. Bu üretimden de 85,1 milyar dolarlık bir gelir elde etmiştir.[6] Çin'in olası operasyonu düşünüldüğünde dünya, Covid döneminden daha büyük bir arz sorunu yaşayacaktır ve bu durum, Batı'nın Rusya'ya uyguladığı yaptırımların daha sert haliyle Çin'e cevap vermesine neden olacaktır. Böyle bir tablo, Çin'in isteyeceği en kötü senaryodur.

Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi, sonuçları itibarıyla farklı değişimlere yol açacaktır. Çin özelinde düşünüldüğünde ise Moskova'nın müdahalesi, Çin'in Tayvan'a hareket düzenlemesini kolaylaştırmaktan ziyade zorlaştırmıştır. Eski Almanya Genelkurmay Başkanı Helmut von Moltke'nin "Hiçbir savaş planı, düşmanla temastan sağ çıkamaz. Savaş, tüm kurallar ve süreçler üzerinde sonuç yaratma yeteneğine sahiptir." tespiti, Rusya-Ukrayna Savaşıyla bir kere daha doğrulanmıştır. Şüphesiz Çin'in Tayvan'a müdahale etme planları, Çin Genelkurmay arşivlerinde de vardır. Burada asıl merak edilen konu, zamanlama ve bu planı raftan indirme iradesidir. Lakin yaşanan son hadiseler ışığında, Çin'in bir operasyon planını uygulamaya koyması, rasyonelitenin kaybolduğu izlenimi verecektir. Buradaki ilginç soru ise ABD'nin Tayvan'a müdahalede bulunma noktasında Pekin'i tahrik edip etmediğidir. Aslında bu sorunun yanıtı, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik hareketinden sonra yaşanan gelişmelerde saklıdır.

[1] "Air Activities in the Southwestern ADIZ of R.O.C.", Ministry of National Defense, <https://www.mnd.gov.tw/English/Publish.aspx?title=News%20Channel&SelectStyle=Military%20News%20Update%20&p=79597>, (Erişim Tarihi: 04.03.2022).

[2] Timothy R. Heath, "China's Military Has No Combat Experience: Does It Matter?", Rand Corporation, <https://www.rand.org/blog/2018/11/chinas-military-has-no-combat-experience-does-it-matter.html>, (Erişim Tarihi: 05.03.2022).

[3] "Taiwan President Confirms U.S. Troops Training Soldiers on Island", Reuters, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-president-confirms-us-troops-training-soldiers-island-cnn-2021-10-28/>, (Erişim Tarihi: 05.03.2022).

[4] "The People's Republic of China", Office of the U.S. Trade Representative, <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china#:~:text=U.S.%20goods%20and%20services%20trade,was%20%24285.5%20billion%20in%202020>. (Erişim Tarihi: 05.03.2022).

[5] "China", European Commission, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>, (Erişim Tarihi: 05.03.2022).

[6] Yen Nee Lee, "2 Charts Show How Much the World Depends on Taiwan for Semiconductors", CNBC, <https://www.cnbc.com/2021/03/16/2-charts-show-how-much-the-world-depends-on-taiwan-for-semiconductors.html>, (Erişim Tarihi: 05.03.2022).





## ANKASAM ANALİZ

# Avrupa Birliği'nin Afganistan Politikası

Batı'nın güç merkezlerinden biri olan Avrupa Birliği (AB), 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) birlikte hareket ederek Afganistan'daki faaliyetlerini başlatmıştır. Bu süreçte AB, ABD'nin izlediği ulus yaratma ve demokratik düzen inşa etme politikalarının uygulanması konusunda önemli katkılarda bulunmuştur. Son 20 yılda birlik, Afganistan'da sosyal ve ekonomi alanlarında 4 milyar avro harcadığını belirtmektedir.

Bilindiği üzere, 2018 yılında ABD, Taliban'la yaptığı Doha Görüşmeleri'nde Afganistan Hükümeti gibi AB'yi de devre dışı bırakmıştır. Washington yönetiminin bu tutumu, defalarca AB yetkilileri tarafından eleştirilmiş ve birlik devletleri tarafından ABD'nin aksine Afganistan'daki devrik rejimle yakın

ilişkiler kurmuştur. 2019 yılında AB, Beyaz Saray'ın politikalarına karşı Afganistan Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nin masraflarını karşılamıştır. ABD, Afganistan'dan çekilme kararını aldığı anda ise AB, "Birlikte geldik, birlikte gideceğiz." mantığıyla hareket etmiştir.

Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olmasından sonra Avrupa devletleri, Afganistan'daki diplomatlarını tahliye etmiştir. Taliban, başkent Kabil başta olmak üzere ülkenin her bölgesinde kontrolü sağladıktan sonra ise AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, Afganistan'da yaşananların facia olduğunu, kimse için Taliban'ın bu hızla Afganistan'a egemen olmasını beklemediğini ve AB'nin Batı'nın bir parçası olarak Afganistan'da demokratik bir düzen kurma



**Ahmad Khan  
DAWLATYAR**  
ANKASAM  
AF-PAK Uzmanı

konusunda başarısız olduğunu dile getirmiştir. Ancak bu açıklama AB'nin başarısızlığını da gizleyememiştir.

AB Komisyonu Başkanı Ursula Von Der Leyen ise İspanya'nın başkenti Madrid'de Afgan sığınmacıların geçici olarak kabul edildiği bir kampı ziyaret ederek "AB, teknik düzeyde Taliban'la ilişkilerini sürdüreceği; ancak onlarla herhangi bir siyasi görüşme yapmayacak ve bu yönetimi tanımayacaktır." şeklinde açıklamıştır. Fakat Taliban yönetiminin dördüncü ayında AB, yayımladığı bildiriyle Kabil'deki ofisini açacağını ve diplomatlarını yeniden Afganistan'a göndereceğini duyurmuştur. Taliban da söz konusu ofisin yeniden açmasını memnuniyetle karşıladığını ve bunun iki tarafa da fayda sağlayacağını dile getirmiştir. Bu tarihten itibaren Taliban ile AB arasında gerek Doha'da gerekse de Norveç'in başkenti Oslo'da doğrudan görüşmeler yapılmaya başlamıştır.

AB yetkilileri, görüşmelerde Taliban'ı tanıyarak diplomatik ilişki kurma konusunda beş koşul sıralamıştır. Bunlar; Taliban'ın insan ve kadın haklarına saygı göstermesi, kapsayıcı hükümeti oluşturması, hukukun üstünlüğü, insani yardımların yapılması konusunda Taliban'ın sorun çıkarmaması ve Afganistan'ın terör yuvasına dönüşmemesidir.[2]

Yaptığı bir diğer açıklamada Borrell, Afganistan'daki durumdan dolayı Taliban'la diyalog içinde olduklarını ve ilişki kurmaktan başka seçeneklerinin bulunmadığını söyleyerek Afganistan'daki AB ofisinin açılmasından yana olduğunu belirtmiştir. Taliban'la yaptığı görüşmelerde AB heyeti, birliğin Afganistan temsilciliğinin güvenliğini özel güvenlik şirketlerinin ya da üye devletlerin güvenlik güçlerinin sağlamasını istemiştir. Taliban ise tüm diplomatik temsilciliklerin güvenliğini kendileri tarafından sağlanacağını ifade etmektedir. Bu tartışmalar sonucunda AB, temsilciliğinin güvenliğini Taliban tarafından sağlanması konusunda ikna olmuş ve Taliban Dışişleri Bakanlığı, AB'nin Kabil'deki ofisinin resmen faaliyete başladığını duyurmuştur.[3]

Hatırlanacağı üzere, Eşref Gani yönetimi devrilmeden önce yaptığı bir konuşmada Borrell, "Taliban, gücü zorla ele geçirirse, dünyadan izole olur." demişti. Fakat gelinen noktada birlik, Afganistan'daki temsilciliğini aktif hale getirerek Taliban'ı muhatap olarak kabul etmektedir. AB'nin bu şekilde geri adım atmasının birkaç nedeni vardır. Bu sebeplere değinmek gerekmektedir.

AB'nin Taliban'la ilişki kurmasının ana gerekçesi, Afganistan kaynaklı göçmen ve uyuşturucu sorununa çözüm bulmak istemesidir. Çünkü pek çok AB devleti, göçmenleri ulusal güvenliğini ve

sınır güvenliğini tehdit eden bir unsur şeklinde değerlendirmektedir.

Bilindiği gibi ikinci Taliban dönemiyle birlikte pek çok Afgan, ülkeyi terk ederek komşu devletlere gitmiştir. Havaaların ısınmasıyla birlikte bu kişilerin hedefi AB ülkelerine geçmektir. Nitekim 2015 yılından beri 750 bin kişinin resmi olarak AB devletlerinden sığınma talebinde bulunduğu bilinmektedir. Göçmen sorunuyla birlikte Afganistan merkezli uyuşturucu kaçakçılığı da birliği endişelendirmektedir.

Uyuşturucu, insanların sağlığına zarar verdiği gibi, terörü de finanse etmektedir. Yasa dışı göç nedeniyle uyuşturucunun AB ülkelerine ulaştırılması kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla Avrupa devletlerinin çıkarlarını korumaya çalışan AB, Afganistan merkezli göç ve uyuşturucu kaçakçılığını durdurmak üzere bir taraftan Taliban'la çalışırken; diğer taraftan da Afganistan'ın komşularıyla ilişkilerini geliştirmektedir.

Bu bağlamda birlik, son 20 yılda kendileriyle çalışanların dışında Afgan göçmen kabul etmeyeceğini ve Afganistan'ı terk ederek komşu devletlere giden Afganların buldukları ülkelerde kalmaları gerektiğini belirten açıklamalar yapmıştır. AB, bölgesel işbirliğine önem verdiği için Afganistan'a komşu devletlerle çalışarak mevzubahis soruna çözüm bulmak istemektedir. Nitekim AB Komisyonu'nun 2021 yılının Eylül ayında aldığı bir kararla Afganistan'a yardım etmek için Afganistan'ın komşularıyla birlikte bölgesel platform oluşturması da bunu teyit etmektedir.

AB'nin Kabil'deki temsilciliğini yeniden açmasının ikinci nedeninin son 20 yıldaki yatırımlarını korumak ve Taliban'ın davranışlarını yakından takip etmek olduğu söylenebilir. ABD'den farklı olarak AB, Taliban'la doğru bir ilişki şekli geliştirerek kazanımlarını koruyabileceğini düşünmektedir.

AB'nin Kabil'deki temsilciliğinin çalışmalarına yeniden başlamasının bir başka nedeni de Afganistan'daki ekonomik ve insani krize seyirci kalmamak istemesi ve krizin çözümüne katkıda bulunmayı arzulamasıdır. Çünkü ekonomik ve insani kriz, göç ve uyuşturucu üretiminin temel sebebidir.

Hatırlanacağı üzere AB, Taliban'ın Afganistan'a egemen olmasının ardından söz konusu ülkenin kalkınması için ayırdığı 1 milyar avro değerindeki fonu dondurmuştur. Fakat kısa süre sonra önümüzdeki üç yılda Afganistan'a 1.2 milyar avro yardım edeceğini duyurmuştur. Leyen de G-20 toplantısında "Afganistan'da sosyal ve ekonomik yapının çöküşünü önlemek için

## “ AB’nin Afganistan’daki varlığını sürdürerek ABD’nin çekilmesinin ardından oluşan güç boşluğunu Batı karşıtı aktörlerin doldurmasını önlemeye çalıştığı iddia edilebilir. ”

elimizden geleni yapmalıyız.” demiş ve birliğin yardım paketini açıklamıştır. Açıklanan paket, Afgan halkına ve Afganistan’ın komşularına yönelik yardımlar yapılmasını öngörmektedir. Bununla birlikte AB, Afganistan’a insani yardım amacıyla 60 ton gıda da göndermiştir.[4]

Son olarak AB’nin Afganistan’daki varlığını sürdürerek ABD’nin çekilmesinin ardından oluşan güç boşluğunu Batı karşıtı aktörlerin doldurmasını önlemeye çalıştığı iddia edilebilir. Zira AB, ABD’nin çekilmesiyle Afganistan’da oluşan güç boşluğunun Çin ve Rusya tarafından doldurulmasından rahatsızdır ve bundan dolayı ne olursa olsun Afganistan’da kalarak rakiplerini dengelemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Parlamentosu üyesi David Mc Allister, Rusya ve Çin’in Afganistan’da oluşan boşluğu doldurmasını önlemek için birlik devletlerinin ortak tavır sergilemesi çağrısında bulunmuştur. Ayrıca Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron da Doha ziyareti sırasında Taliban’ı tanımadan ya da siyasi ilişki kurmadan Afganistan’da ortak temsilciliğin açılması üzerinde çalıştığını ifade etmiştir. Nitekim AB devletleri, birliğin temsilciliği aracılığıyla Afganistan’daki çıkarlarını garanti altına almaya çabalamaktadır.

Neticede AB, ABD’yle birlikte Afganistan’da başarısız olsa da Afganistan’da kalarak olayları yakından izleme, elinden geldiğince müdahale etme ve uluslararası kamuoyu oluşturma amacıyla hareket etmektedir. Aynı zamanda bu durum, Taliban’la iletişim kanallarının açık tutulmak istendiğini de ortaya koymaktadır.

[1] “نابل لاط هطلس زا سپ ناتسناغفا و اپورا هیداجتا طباور هدی زادنامشج”, Independent, <https://124.im/ny/>, (Erişim Tarihi: 01.03.2022).

[2] “دن درک نییعت نابل لاط اب طباور یارب یی هاری عم اپورا هیداجتا هجراخ یارزو”, Euronews, <https://per.euronews.com/2021/09/03/eu-foreign-ministers-set-standards-for-relations-with-the-taliban/>, (Erişim Tarihi: 01.03.2022).

[3] “لپاک رد اپورا هیداجتا ترافس یی اشگزاب”, Tolo News, <https://tolonews.com/fa/afghanistan-176392/>, (Erişim Tarihi: 01.03.2022).

[4] “دن کی کمک ناتسناغفا هب وروی درای لی م کی اپورا هیداجتا”, 8am, <https://8am.af/the-european-union-is-providing-e-1-billion-in-aid-to-afghanistan/>, (Erişim Tarihi: 01.03.2022).



### ANKASAM ANALİZ

## Gwadar Limanı’nın Artan Stratejik Önemi: Çin’in Yeni Askeri Üssü Olur mu?

Çin Devlet Başkanı Şi Jinping, 2013 yılında Çin’i Afrika, Avrupa ve daha ötesindeki coğrafyalara bağlamak için planlanan Kuşak-Yol Projesi’ni duyurmuştur. Gwadar Limanı, söz konusu projenin merkezinde yer alan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru’nun (CPEC) önemli parçalarından biridir. Koridor, Çin ve Pakistan’ı birbirine bağlayan milyarlarca dolarlık altyapı projelerinden oluşmakta ve aynı zamanda karayolu ve ulaşım bağlantılarını içermektedir. Bu bakımdan Gwadar Limanı hem Pekin yönetimi için hem de İslamabad için jeostratejik ve askeri öneme sahiptir. Ayrıca Gwadar Limanı, Pakistan’ın Belucistan Eyaleti’nde bulunan ve Çin’in Kuzey Hint Okyanusu bölgesindeki ekonomik, diplomatik ve askeri faaliyetleri için jeostratejik bir platform işlevi görebilecek kilit bir noktadır. Çin’in Gwadar Limanı’na ilgisinin öncelikli nedeni ticari değildir. Aksine liman, Çin’in iç ve dış güvenlik

politikaları hasebiyle önem arz etmektedir. Buna ek olarak liman, Hürmüz Boğazı’nın girişinde, Umman Denizi’nin kıyısında ve Basra Körfezi’nin yakınında yer almaktadır. Aynı zamanda dünyanın en büyük üçüncü limanı olması hasebiyle stratejik bir nokta niteliğindedir.

Çin’in Hint Okyanusu’na erişimini kolaylaştırmak istediği düşünüldüğünde, Gwadar Limanı’nın Pekin nezdindeki ehemmiyeti artmaktadır. Dahası dünyadaki petrol sevkiyatlarının büyük çoğunluğunun geçiş yaptığı birkaç önemli deniz yoluna yakın olmasından dolayı Ortadoğu’dan gelen petrolün depolanması noktasında da bu limanın geliştirilmesi son derece mühim gözükmektedir. Örneğin Gwadar Limanı, Çin’in ithal ettiği petrolün yaklaşık yüzde 40’ının taşındığı Hürmüz Boğazı’na yalnızca 400 km uzaklıktadır.[1]



**Göktuğ  
ÇALIŞKAN**

Mevzubahis liman, Pekin için petrol taşıma rotalarını çeşitlendirmesi, Güney Asya'daki dar deniz yollarını aşabilmesi ve nakliye süresini büyük oranda kısaltması açısından da değerlidir. Çin, iç bölgelerde imal edilen mallarını Kaşgar yoluyla kara ve deniz taşımacılığı sayesinde dünyaya ihraç etmektedir. Bu bağlamda Pakistan için de dikkat çekici avantajlar vardır. Zira ülkesel ve bölgesel kalkınmayı sağlama noktasında Gwadar Limanı, İslamabad yönetimi için oldukça kritiktir. Bununla birlikte liman, hem Çin ile ilişkileri geliştirme hem de Hindistan'a karşı Çin'in dostluğuna sahip olma bakımından Pakistan'a fayda sağlamaktadır. Ayrıca Çin, Gwadar Limanı'nı Umman Denizi ve Hint Okyanusu'nda yapılan deniz faaliyetlerini gözletmek için bir izleme noktası olarak da görmektedir.

CPEC'le ilgili olarak birçok altyapı projesi bulunmasına rağmen Pekin yönetiminin en çok Gwadar Limanı projesine bağlı olduğu görülmektedir. Bu bağın güçlü olması, Çin'in 2015 yılında Gwadar Havalimanı'nın geliştirilmesi kapsamında 230 milyon dolarlık krediyi hibeye dönüştürmesinden de anlaşılabilir.[2] Buna ek olarak Çin, Gwadar'ı Pakistan'ın sahildeki yola bağlayan otoyol projesi için de 140 milyon dolarlık bir krediyi faizsiz krediye dönüştürmüştür. [3] Ancak Pekin, CPEC'le ilgili diğer projelerde böyle bir tutum sergilememiştir. Bu bağlamda Çin'in Gwadar'a ayrı bir özen gösterdiği ifade edilebilir. Ayrıca Kuşak-Yol Projesi dahilinde söz konusu koridor geliştirilirse; Gwadar Limanı, Çin'in Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika ve Ortadoğu'yla olan iktisadi münasebetleri için önemli bir ticaret merkezi haline gelecektir.

Çin'in dünyadaki tek askeri üssü olan Cibuti Üssü, 2017 yılının Ağustos ayında faaliyete geçmiş olup; bu üssün kurulması, söz konusu bölgeye yapılan ticari yatırımların ardından gelmiştir. Ancak yine de Gwadar Limanı'nı Cibuti'den farklı kılan özellikler de vardır. Örneğin liman, Çin için denize çıkış noktası niteliğindedir. Bununla birlikte Çin'i kısa yoldan Hint Okyanusu'na bağlamakla sınırlı kalmamaktadır. Çünkü bu vesileyle Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin geliştirilmesi de düşünülmektedir. Cibuti, Çin'in Kuşak-Yol Projesi için önemli noktalardan biriyken; Gwadar, Cibuti'ye kıyasla çok daha stratejik bir konumdadır. Zira Çin'in bahsi geçen okyanuslara Gwadar üzerinden ulaşım sağlayacağı düşünülmektedir. Gwadar Limanı, 50 bin ton ağırlığında ve 200 metre uzunluğunda 3 adet gemiye yanaşma imkanı vermektedir.[4] Tahmin edilen yıllık kapasitesi, 137 bin konteyner kargo ve 868 bin genel yük olup; liman gelirlerinin yüzde 91'inin China Overseas Ports Holding Company'ye gideceği ve limandaki ticari operasyonları bu firmanın işleteceği İslamabad yönetimi tarafından açıklanmıştır.[5]

Gwadar, bahsedilen özellikleri ve jeostratejik konumu sebebiyle Çin-Pakistan ilişkilerinde kilit bir noktadadır. Aynı zamanda Çin'in

deniz aşırı yeni askeri üssüne ev sahipliği yapmaya da adaydır. Konumu itibarıyla Çin'e yakın bir yerde bulunan liman, Hint Okyanusu'na, Hürmüz Boğazı'na ve Basra Körfezi'ne de yakındır. Ayrıca Çin'in ticari faaliyetlerine askeri koruma desteği sağlama konusunda da kritik bir yerdedir.

Üstelik Hindistan'ın ABD'yle ilişkilerini geliştirmesi ve Çin'i bir taraftan çevrelemesine karşı, Çin'in Pakistan'la ilişkilerini derinleştirmesi ve bölgede bir denge oluşturması adına Gwadar büyük bir alternatiftir. Bu nedenle Washington yönetimi, Gwadar'ın Çin'in yeni askeri üssü olabileceği kanaatindedir.

Pentagon tarafından hazırlanan "Çin Halk Cumhuriyeti'ni İçeren Askeri ve Güvenlik Gelişmeleri" adlı raporda "Daha sağlam bir askeri üs, Çin'in askeri gücünü ve kapasitesini daha uzak yerlere ulaştırmasını sağlayacaktır. Bu nedenle dünyadaki ticari limanlara erişim ve ticari limanlarda bulunan sınırlı miktardaki Halk Kurtuluş Ordusu (HKO) lojistik tesisleri, Çin'in askeri lojistik ihtiyaçlarıyla uyum içerisindedir." [6] denilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, Çin'in Cibuti'deki üsse ek olarak açabileceği düşünülen üslerin başında, Pakistan'la olan dostane ilişkiler ve yakın stratejik çıkarlar çerçevesinde Gwadar gelmektedir.

Neticede Gwadar Limanı'nın önemi her geçen gün artmaktadır. Söz konusu durum, Gwadar'ı Çin için kurulması planlanan askeri üslerin başında getirmektedir. Gerekli altyapı projeleri tamamlanırsa Gwadar, HKO'nun ekipmanları ve personeli için iyi bir ikmal ve transfer yeri olabilir. Bu bağlamda Gwadar'ın coğrafi konumunun sağladığı avantaj, Pekin için Malakka Boğazı'na olan bağımlılığın azaltılması bakımından da önemlidir. Ayrıca Japonya, Hindistan, ABD ve Avustralya tarafından kurulan Dörtlülük Güvenlik Grubu'nun (QUAD) etkinliğinin takibi için de bahsi geçen liman stratejik bir üs olarak kullanılabilir. Hindistan ve ABD'nin bölgedeki etkisini kırmak ve Ortadoğu, Afrika ve Batı'ya daha rahat açılmak isteyen Çin tarafından limana atfedilen önem önümüzdeki dönemlerde daha da artacaktır. Bu sebeple de Gwadar Limanı, Çin'in yeni askeri üssü olabilir.

[1] Isaac Kardon vd., "China Maritime Report No. 7: Gwadar: China's Potential Strategic Strongpoint in Pakistan", CMSI China Maritime Reports, 7, 2020, s. 12-13.

[2] Nader Habibi-Hans Yue Zhu, "What CPEC Means for China's Middle East Relations", The Diplomat, <https://thediplomat.com/2020/01/what-cpec-means-for-chinas-middle-east-relations/>. (Erişim Tarihi: 05.02.2022).

[3] "China Converts \$230m Loan for Gwadar Airport into Grant", The News, <https://www.thenews.com.pk/print/14833-china-converts-230m-loan-for-gwadar-airport-into-grant>, (Erişim Tarihi: 09.02.2022).

[4] Kardon vd., a.g.m., s. 13.

[5] Aynı yer.

[6] "Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020", ABD Savunma Bakanlığı Raporu, 2020, <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022), s. 123.



## HABER ANALİZ

# Rusya-Ukrayna Savaşı Almanya'nın Dünya Politikasını Değiştirdi mi?

Almanya'da 16 yıllık Angela Merkel döneminden sonra 8 Aralık 2021 tarihinde Olaf Scholz'un Şansölye seçilmesiyle yeni bir döneme girildi. Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı ve Hamburg Eyaleti Başbakanı olarak çeşitli görevler yapmış olan Scholz, Angela Merkel'den görevi devralmasından bu yana çok sayıda bölgesel ve küresel krizle karşı karşıya kaldı. Göreve geldiği gün, dış politikada süreklilikten yana olacağını belirten Scholz, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda takındığı tutum nedeniyle en çok konuşulan dünya liderlerinden biri oldu.

Savunmaya eskisinden daha fazla yatırım yapacaklarını ve enerjide Rusya'ya bağımlılığın azaltılacağını açıklayan Scholz, Alman Ordusu'nun

modernizasyonu ve güçlendirilmesi için 100 milyar avruluk mali kaynak ayrılacağını duyurdu. Açıklama, İkinci Dünya Savaşı sonrasında temkinli ve pasif politikalar izleyen Almanya'nın dünya politikasında köklü değişimlere gideceğine dair bir sinyal olarak yorumlandı. Dolayısıyla Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması güvenlik kaygılarını arttırdı. Bu durum, Almanya'da bir dönüm noktası olarak nitelendirilirken; ülkede savunmadan enerjiye birçok alanda yeni uygulamaların hayata geçirilmesi bekleniyor. Bu kapsamda uzmanlar, Almanya'nın Scholz döneminde uygulayacağı politikaları, Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) değerlendirdi.



**Sibel MAZREK**  
ANKASAM Medya  
Koordinatörü



**Dr. Emre OZAN**  
ANKASAM Türk Dış  
Politikası  
Danışmanı

## “Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik saldırısı Almanya’nın dış politikasını değiştirdi.”

Almanya’nın dış politikasının her zaman temkinli ve dengeli bir çizgide olduğunu belirten ANKASAM Danışmanı Dr. Emre Ozan, Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik saldırısının Alman dış politikasında köklü değişimlere yol açtığını ifade etti. Almanya’nın Rusya’dan enerji bağımlılığını azaltacak önlemler alacağına dikkati çekerek silahlanmada ciddi bir hamle yapacağını vurgulayan Ozan, “Bu hamle, Almanya’nın konvansiyonel askeri tehditler karşısında daha güçlü olma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu ihtiyacı ortaya çıkaran temel gelişme ise Rusya’nın saldırganlığıdır. Bundan dolayı Almanya’nın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’yle (NATO) ilişkileri önem kazanacaktır. Fakat bu silahlanma hamlesini sadece Rusya’ya karşı bir önlem olarak düşünmemek gerekir. Genel anlamda uluslararası sistemdeki çok kutupluluk karşısında Almanya, kendi konumunu yeniden tanımlamak isteyecektir. Bu bakımdan askeri güç, büyük önem taşımaktadır. Askeri kapasite, yeri geldiğinde ABD’yle de daha dengeli ilişkiler için gerekli görülmektedir.” diye konuştu.



**Prof. Dr. Uğur ÖZGÖKER**

## “Almanya, Avrupa’da askeri bir güç olarak ortaya çıkacak.”

Merkel’den sonra Scholz’un zayıf bir profil çizdiği yönündeki yorumların doğru olmadığını vurgulayan Prof. Dr. Uğur Özgöker, Almanya’nın güçlü bir devlet geleneğine sahip olduğunu söyledi. Özgöker, “Almanya bugüne kadar iktisadi kalkınmayı hedefledi ve 1945 yılında taş üstünde taş kalmayan Almanya’dan dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline gelen ülkeye dönüştü.” ifadelerini kullandı.

Berlin yönetiminin Rusya-Ukrayna Savaşı’nın ardından pasif politikasını değiştirmeye başladığının altını çizen Özgöker, “Aslında Almanya, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bastırıldığı için pasif bir politika izlemek zorunda kaldı. Yoksa Almanya, tarih boyunca Avrupa’da ve Avrasya’da hep müdahaleci bir politika izledi. Ancak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra silahlanması yasaklandığı için düşük bir profil sergilemek durumunda kaldı. Fakat şimdi silahlanma için 100 milyar avro mali kaynak ayırarak savunmaya Rusya’dan bile daha çok yatırım yapmaya başladığını gördük.” dedi.

Özgöker, “Ukrayna Savaşı, Almanya için son damla oldu. ABD ve müttefiklerine çok güvenilmemesi gerektiğini gördü. Dünya şartları değişti. Silahlanma yasağı da kalktı. ABD’ye Almanya para veriyordu. Artık kendi paramı verir ve kendi silahlarını üretim diyor. Dolayısıyla Almanya, Avrupa’da siyasi güçten ziyadede askeri güç olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.” yorumunda bulundu.



**Avni KARSLIOĞLU**  
Emekli Büyükelçi

## “Scholz’un savunma harcamalarının arttırılmasına yönelik kararı Almanya’da bir değişikliğin işareti.”

Almanya’nın dış politikasının ticaret üzerine kurulu olduğunu ifade eden Eski Berlin Büyükelçisi Avni Karslıoğlu, Rusya-Ukrayna Savaşı’nın Almanya’nın politikasını değiştirdiğini vurgulayarak yaşanan değişimlerin ne yönde ilerleyeceğini tahmin etmenin zor olduğunu belirtti. Karslıoğlu, “Almanya’nın ‘ticaret yaparak değiştirme’ politikası vardı. Bunu Çin ve Rusya başta olmak üzere birçok ülkeyle denediler. Burada amaç, ülkeleri ticaret yoluyla kendilerine bağımlı hale getirmektir. Ancak şu ana kadar alınan kararlar çok yeni, tam olarak ne olacağını kestirmek zor.” değerlendirmesinde bulundu.

Karslıoğlu, “Scholz, Hamburg Belediye Başkanlığı yaptığı için bütün dünyayla ticareti bilen biri. Meselelere daha geniş bir açıyla bakabiliyor. İki hafta öncesine kadar Scholz da diğer Şansölyelerle aynıydı; ancak şimdi politikada değişiklikler var. Savunma için 100 milyar avro harcayacağım demesi ve Ukrayna’ya yardım kararı alması, Almanya’da bir değişikliğin işareti ama bu ne kadar sürdürülebilir bilemiyoruz.” diye konuştu.



**Coşkun BAŞBUĞ**  
Emekli  
Albay

## “Almanya, askeri bir güç olarak sahneye çıkabilir.”

Almanya’nın Avrupa’yı dengeleyen ve ekonomik olarak ayakta tutan bir konumda olduğunu ve askeri anlamda Fransa’yı öne sürerek Avrupa’ya yeni bir statü kazandırmayı istediğini belirten Emekli Albay Coşkun Başbuğ, “Avrupa Ordusu fikrini Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron dillendirse de bunun asıl finansörü Almanya’dır. Bunun için 5 milyar avro tahsis etti ama ABD bu projeyi engelledi. Neden? Çünkü NATO, ABD’nin kullandığı en kullanışlı aparat. Bunun üzerinden silah satıyor, bunun üzerinden siyaset tasarımı yapıyor. Bunların hepsi, ABD için birer kozdur. Dolayısıyla Avrupa Ordusu’nun kurulması demek, ABD’nin beyin ölümünün gerçekleşmesi demektir. Bu düşünce, Eski ABD Başkanı Donald Trump döneminde bastırıldı; ancak hiçbir zaman rafa kalkmadı.” dedi.

Scholz’un kaos ortamını fırsat bilerek Alman Ordusu’nun geliştirilmesine yönelik 100 milyar avro ödenek ayırmasını önemli bir gelişme olarak yorumlayan Başbuğ, yeni dünya düzeninin çok kutuplu bir sürece gittiğini ve bu sistemde Avrupa’nın bir kutup olacağını ve bunun başını da Almanya ve Fransa’nın çekeceğini öne sürdü.

Başbuğ, “Scholz’dan savunmaya yönelik yeni adımlar gelirse, Almanya ciddi anlamda dünyada askeri bir güç olarak sahneye çıkabilir. Dolayısıyla Almanya’nın pasif bir politikadan agresif bir politikaya geçtiğini söyleyebiliriz. Almanya, bunu yaparken de iyi bir denge siyaseti yürütmenin arayışı içinde. Scholz’un Türkiye’ye yaptığı ziyarette de bunun göstergesi.” şeklinde konuştu.



**Hüseyin  
GÖKÇE**  
Gazeteci

## “Almanya en kötü senaryoya hazırlanıyor.”

Scholz'un savunma harcamalarının artırılmasına yönelik açıklamasının Almanya'nın dış politikasında paradigma değişikliğine işaret ettiğini öne süren Gazeteci Hüseyin Gökçe, “Rusya'ya yönelik yaptırımların artması ve buna karşılık Rusya'nın enerji kartını oynaması, Almanya'yı ister istemez yeni bir çizgiye yönlendirdi.” dedi.

Gökçe, “Savunma harcamaları için 100 milyar avro fon ayıran ve Rusya'nın enerji tehdidini de göz önünde bulunduran Scholz yönetimi, yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam enerji tüketimi içindeki payını artırarak bağımlılık seviyesini azaltmayı hedefliyor. Tüm bu gelişmeler, Rusya-Ukrayna Savaşı nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, Almanya'nın kendisini her türlü senaryoya hazırladığını gösteriyor.” değerlendirmesinde bulundu.

# BASINDA ANKASAM

## 21 Mart 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV'de Rusya-Ukrayna Savaşı'nı değerlendirdi.

## 23 Mart 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL, TRT Ankara Radyosu Gündem programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

## 24 Mart 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Uzmanı Mustafa Cem Koyuncu'nun kaleme aldığı “Avrupa Birliği'nin Hint-Pasifik Stratejisi” başlıklı yazısı, Uluslararası Haber Ajansı'nda (UHA) paylaşıldı.

## 24 Mart 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un kaleme aldığı “Türkmenistan: Geçmişin Birikiminden Gençliğin Dinamizmine” başlıklı yazısına, Uluslararası Haber

## 24 Mart 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un Türk Dünyası'nın Nevruz Bayramı'na ilişkin kutlama mesajına Özbekistan merkezli Dunyo haber portalında yer

## 24 Mart 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV'de Rusya-Ukrayna Savaşı'nı değerlendirdi.

## 26 Mart 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Uzmanı Dr. Doğan Başaran, Kanal B'de Rusya-Ukrayna Savaşı'nı değerlendirdi.

## 26 Mart 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL, TRT Avaz Ekonomi Politik programında Rusya-Ukrayna Savaşı'nı değerlendirdi.

## 27 Mart 2022

ANKASAM Başkan Başdanışmanı Emekli Büyükelçi Aydın Nurhan, Habertürk TV Nedir Ne Değildir programında Rusya-Ukrayna Savaşı'nı değerlendirdi.



**Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.**

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT V , SAYI II

# BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

**Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.**

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT V , SAYI II

